

ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐ

ԽՈՍՔ ԹԱՐԳՄԱՆՉԻ

Սույն թվականի հոկտեմբերի 5-10-ը Հավարդենում (Ուելս, Մեծ Բրիտանիա) տեղի ունեցավ Արևելյան Ուղղափառ-Անգլիկան եկեղեցիների երկխոսության միջազգային աստվածաբանական հանձնախմբի հերթական նիստը: Հընթացս կարեւորվեց հատկապես միջեկեղեցական այս երկխոսության արդյունքում ստեղծված Քրիստոսաբանական համաձայնագիրը, որի տպագիր օրինակի պաշտոնական շնորհանդեսը կայացավ Սուրբ Ասափի թեմի Մայր Տաճարում: Ստորեւ ներկայացնում ենք Քրիստոսաբանական համաձայնագրի հայերեն թարգմանությունը՝ կատարված տպագիր անգլերեն օրինակի հիման վրա: Քրիստոսաբանական այս համաձայնագրի ստեղծումն ունի ավելի քան 25 տարվա պատմություն՝ ամփոփելով 1990 թվականից սկսած՝ Արևելյան Ուղղափառ-Անգլիկան երկխոսության արդյունքները եւ ձեռք բերված համաձայնությունները քրիստոսաբանության ոլորտում:

ՇԱՀԵ ՎՐԴ. ԱՆԱՆՅԱՆ

Միջեկեղեցական հարաբերությունների
գրասենյակի տնօրեն

**ՔՐԻՍՏՈՍԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ.
ԱՆԳԼԻԿԱՆ-ԱՐԵՒԵԼՅԱՆ ՈՒՂՂԱՓԱՌ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻ
ՄԻՋԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԿԽՈՍՈՒԹՅԱՆ
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ**

Ս. Էջմիածին, Հայաստան

5-10 նոյեմբերի, 2002

Կահիրե, Եգիպտոս

13-17 հոկտեմբերի, 2014

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ¹

1990 թ. Արևելյան Ուղղափառ եկեղեցիների ներկայացուցիչների երկրորդ համագումարը և Անգլիկան Հաղորդության եկեղեցիները Ս. Բիշոյ վանքում (Վադի ալ Նաթրուն, Եգիպտոս) իրենց հանդիպման արդյունքում արձանագրեցին հետևյալը.

«Աստված՝ Տեր Հիսուս Քրիստոս, մեր կյանքում հայտնվելով, ուսուցանելով, չարչարվելով, մահն ընդունելով, հարություն առնելով և համբարձվելով, Իրեն հավատացող ժողովրդին կոչ է անում Իր հեղի միության: Մուրբ Հոգու հեղի կենսաբար հաղորդությամբ Նրան հավատացող ժողովուրդն իշխանություն է ստանում Ավերարանն ամբողջ արարչության և տիեզերքի մեջ քարոզելու»:

Համագումարը նաև հանգեց այն եզրակացությանը, որ հաշվի առնելով Ուղղափառ եկեղեցական երկու ընտանիքների (Արևելյան Ուղղափառ և Բյուզանդական Ուղղափառ) ներկայացուցիչների կողմից կատարված աստվածաբանական մանրակրկիտ աշխատանքը 1964-1971 թթ., որի արդյունքում արեղծվեց 1989-1990 թթ. Համաձայնագիրը, ինչպես նաև Pro-Oriente ոչ պաշտոնական երկխոսության արդյունքները և Արևելյան Ուղղափառ ու Անգլիկան եկեղեցական ընտանիքների միջև առկա քրիստոսաբանական որոշ համաձայնությունները՝ կարելի է Անգլիկան Համահաղորդության ու Արևելյան Ուղղափառ եկեղեցիների միջև ստորագ-

¹ Սույն «Ներածությունը» մաս է կազմում պաշտոնական՝ ստորագրված Համաձայնագրի:

րել քրիստոսաբանական համաձայնագիր: Վերոնշյալին իրեն հավելում պետք է նշել նաև Բարեկարգյալ (Reformed)-Արևելյան Ուղղափառ եկեղեցիների երկխոսության արդյունքում կնքված «Քրիստոսաբանական համաձայնագիրը» (Իրիեբերգեն, Նիդեռլանդներ, 13 սեպտեմբերի, 1994 թ.):

Մեր առաջին հանդիպումն, իրեն Անգլիկան-Արևելյան Ուղղափառ Միջազգային հանձնախումբ, տեղի ունեցավ Սուրբ Էջմիածնում (Հայաստան), նոյեմբերի 5-10-ին, 2002 թ., որին նախորդել էր նախապարտական հանձնախմբի Միդհարստում (Անգլիա) կայացած նիստը (27-30 հոկտեմբեր, 2001 թ.): Արդյունքում լույս տեսավ այս քրիստոսաբանական համաձայնագիրը: Վերջինս ուղարկվեց երկխոսության մասնակից եկեղեցիների պատրիարքական իշխանություններին, սպա հաջորդեց հանձնախմբի մեկ այլ հանդիպում Ուոքինգտոն (Անգլիա) հոկտեմբերի 3-7-ին, 2013 թ.: Հանձնախմբի երրորդ հանդիպման ժամանակ Կահիրեում (Եգիպտոս, 13-17 հոկտեմբերի, 2014 թ.) քննվեցին և հաշվի առնվեցին երկխոսության մասնակից եկեղեցիների կողմից ուղարկված դիտողություններն ու նկատառումները: Այս ամենն իրականություն դարձավ շնորհիվ հարուցյալ Քրիստոսի և մարդկության հանդեպ ունեցած ծառայական տեսլականի, մարդկություն, որին փրկելու համար մարմնացավ Տեր Հիսուս Քրիստոս: Գիտակցում և հավատում ենք, որ Աստված ներկա է պարմության մեջ՝ տառապող ու չարչարվող յուրաքանչյուր անձի մեջ, որով արտահայտվում է նաև նոր մարդկության հույսը և գալիք փառքը, որի միջոցով մասնակից ենք դառնալու Հիսուս Քրիստոսի սրբությանը: Քրիստոսի մեջ միության տեսլականով ու վճռականությամբ՝ մեր հիմնական ծառայությունն էր այս աշխարհի մեջ ուսումնասիրությամբ և համագործակցությամբ հասնելու Հիսուս Քրիստոսի անձի ճանաչողությանը (հմմտ. Ա. Հովհ. Ա. 1):

Այսու սրորեն արտագրում ենք համաձայնագիր հետևյալի մասին՝

ՀԱՄԱՁԱՅՆԱԳԻՐ

ա. Հավատում և խոստովանում ենք, որ մեր Տեր և Փրկիչ Աստված՝ Հիսուս Քրիստոս, Աստծո Միածին Որդին է, ով ժամանակների լրումին մարմնացավ, մարդեղացավ մեզ և մեր փրկության համար: Հավատում ենք մարմնացյալ Որդի Աստծուն, ով կատարյալ է Իր աստվածության և մարդկային բնության մեջ, համագոյակից է Հորը՝ ըստ աստվածության, և բնութենակից մեզ՝ ըստ իր մարդեղության, քանզի միությունն իրականացվել է երկու բնություններից («յերկուց բնութեանց»): Ահա այս պատճառով

խոստովանում եւ հավատում ենք մեկ Քրիստոսի, մեկ Որդի Աստծո եւ մեկ Տիրոջ²:

բ. Մեր բոլորի եկեղեցական հոր՝ Ս. Կյուրեղ Ալեքսանդրացու վարդապետությանը հետեւելով՝ կարող ենք միասին դավանել, որ Աստծո Բանի մեկ միացյալ բնության մեջ երկու տարբեր բնությունները, որոնք կարող են տարբերակվել միայն մեր մտքում (τῇ θεωρίᾳ μόνῃ), շարունակում են գոյել անբաժան, անխախտ, անփոփոխ ու անխառն կերպով:

գ. Անխառն միության այս իմաստի համաձայն՝ խոստովանում եւ հավատում ենք, որ Սուրբ Կույսն Աստվածածին է, քանզի Բանն Աստված մարմնացավ եւ մարդացավ՝ ի սկզբանե հղության իր հետ միավորելով կատարյալ մարդկային բնությունը՝ առանց մեղքի, բնություն, որ առավ Ս. Կույսից: Ինչ վերաբերում է Ավետարաններում եւ Առաքելական թղթերում Տիրոջ մասին առկա արտահայտություններին, գիտակցում ենք, որ աստվածաբանները դրանց մի մասը հասկացել են ընդհանուր առմամբ՝ իբրեւ մեկ անձի վերաբերող, մյուս մասն էլ՝ իբրեւ երկու բնությունների վերաբերող՝ երկու դեպքում էլ աստվածային բնությանը վերաբերողները բացատրելով ըստ Քրիստոսի աստվածության, իսկ մարդկային բնության վերաբերողները՝ ըստ մարդկային:

դ. Առանձնավորական միության խորհուրդը բնութագրող չորս մակբայների վերաբերյալ (անխառն, հուն.՝ ἄσπυχῦτως, անփոփոխ, հուն.՝ ἀτρέπτως, անբաժանելի, հուն.՝ ἀχωρίστως, անքակտելի, հուն.՝ ἀδιαιρέτως) նշենք, որ մեզանից նրանք, ովքեր Քրիստոսի երկու բնությունների մասին են խոսում, իրավացի են այն իմաստով, որով չեն ժխտում բնությունների անբաժանելի ու անքակտելի միությունը: Նույնպես նրանք, ովքեր Բանն Աստծո մեկ մարմնացած բնության մասին են խոսում, իրավացի են այն իմաստով, որով չեն մերժում Քրիստոսի մեջ առկա մարդկային եւ աստվածային բնությունների մշտական ու շարունակական ներկայությունը՝ առանց շփոթության եւ փոփոխության: Ընդունում ենք նաեւ փիլիսոփայական եզրաբանության եւ աստվածաբանական բառապաշարի սահմանափակ հնարավորությունները, որոնք օգտագործվել են անցյալում եւ շարունակում են կիրառվել այսօր: Քանզի մեզ համար անհնար է հասկանալ ու ըմբռնել Աստծո՝ Բանն Աստծո մարդեղության մեջ առկա ինքնագոհության խորհուրդը՝ անըմբռնելի, անբացատրելի կերպով միացած մարդկային եւ աստվածային բնությունների խորհրդով, որին երկրպագում ու փառաբանում ենք բոլորս:

² Հիմնված 433 թ. ստորագրված Միության համաձայնագրի վրա:

ե. Եկեղեցական երկու ընտանիքներն էլ մերժում են այն ուսմունքները, որոնք բաժանում են մարդկային բնությունը՝ հոգու և մարմնի մեջ՝ աստվածային բնությունից, կամ նվազեցնում են միությունը՝ անձերի միությունը դարձնելով խառնում և շփոթություն, դրանով իսկ մերժելով, որ Հիսուս Քրիստոսի անձը Բանն Աստծո միակ և մեկ անձն է, «զի Յիսուս Քրիստոս երեկ և այսօր, նոյն և յաիտեան» (Եբր. 13): Երկուստեք մերժում ենք այն բոլոր ուսմունքները, որոնք խառնում և շփոթություն են մտցնում Քրիստոսի մարդկային ու աստվածային բնությունների մեջ՝ մարդկայինը նկատելով իբրեւ աստվածայինի մեջ ձուլված՝ վտանգելով մարդկային բնության գոյությունը: Հետեւաբար, մերժում ենք թե՛ Նեստորական և թե՛ եվտիքեական հերետիկոսությունները:

զ. Անգլիկան ավանդության մեջ ԺԶ. դարում «39 հոդվածներ» դավանաբանական փաստաթուղթը և Ռիչարդ Հուկեր աստվածաբանն արդեն շարունակաբար շեշտել են այս թեմաները: «39 հոդվածներ»-ի 2-րդ հոդվածը հաստատում է, որ «երկու ամբողջական և կատարյալ բնությունները, այսինքն՝ աստվածությունն ու մարդկությունը» (Godhead and Manhood) անբաժանելիորեն միացած են մեկ անձի մեջ (were joined together in one Person, never to be divided): Ռ. Հուկերն իր «Եկեղեցական օրինաց կանոններ» երկի 5:5 հատվածում ընդգծում է Քրիստոսի անձի մեջ միության խորհրդի անհրաժեշտությունը: «Մարդու կարողությունից վեր է կատարելապես հասկանալ ու բացատրել, թե ինչպե՞ս է տեղի ունեցել մարդեղությունը»: «Մինչև Նեստորի ի հայտ գալը՝ ամբողջ աշխարհում ընդունված էր, որ Քրիստոսի մեջ Աստծո ճշմարտությունն ու մարդու ամբողջական բնությունը կատարյալ կերպով են միացած ու հաստատված»: Հուկերի համաձայն՝ Եկեղեցին իրավացիորեն մերժել է Քրիստոսի անձի մեջ որևէ բաժանում: «Քրիստոս և մարդկային, և աստվածային անձ է, հետեւաբար մեկի մեջ երկու անձ չկա, ոչ էլ հակառակը, այլ՝ աստվածային անձ, քանզի նա անձնապես (personally) Աստծո Որդին է, և մարդկային, քանզի ունի մարդու որդիների իրական բնությունը» (52:3): «Արդ, ընդդեմ Նեստորի պետք է ասել, որ Կոյսից ծնվեց ոչ թե ոմն մեկը, այլ Աստծո Որդին, մկրտվեց ոչ թե ոմն մեկը, այլ Աստծո Որդին, չարչարվեց ու խաչվեց հենց Աստծո Որդին և ոչ թե ոմն մեկը: Քրիստոնեական հավատի համար էական է միայն այն, որ Աստծո Որդու անսահմանափակ գինն է կյանքի ու փրկության մասին հավատի հիմքը. գին, որ Քրիստոս վճարեց՝ չարչարվելով իբրեւ մարդ» (52:3): Հետեւելով Ս. Կյուրեղ Ալեքսանդրացու ուսմունքին՝ Հուկերը հավատարիմ է սուրբ հոր այն պնդմանը, թե անհրաժեշտ է չմոռանալ Քրիստոսի մեկ

եւ միակ անձի մեջ աստվածային ու մարդկային բնությունների միությունը՝ դրանով իսկ հերքելով այդ միության եկտիքեական ցանկացած մեկնություն: «Նրա երկու բնությունները սերտ կապված են մեկը մյուսին, եւ այդ մերձավորության մեջ անհնար է, որ նրանք շփոթվեն կամ բաժանվեն: Այս միությունը, սակայն, չի վերացնում նրանց միջեւ առկա տարբերությունը: Մարմինն Աստված չի դառնում, այլ շարունակում է մնալ մարմին, բայց արդեն Աստծո մարմին» (53:2): Անգլիկանները մինչ այսօր էլ հավատարմորեն իբրեւ կանոնական են ընդունում այս ավանդությունը:

Է. «Մոնոֆիզիտ» եզրը, որով շատ հաճախ սխալմամբ բնութագրվում է Արեւելյան Ուղղափառ եկեղեցիների քրիստոսաբանությունը, վիրավորական ու շփոթեցնող է՝ ուղղակիորեն կապվելով եկտիքեականությանը: Ամբողջ էկումենիկ աշխարհի հետ անգլիկաններն օգտագործում են «միաֆիզիտ» եզրը՝ առնչելով այն Արեւելյան Ուղղափառ եկեղեցիների կյուրեղյան վարդապետությանը: Այս եկեղեցիներից յուրաքանչյուրն անվանվում է նաեւ իր պաշտոնական հարանվամբ՝ Արեւելյան Ուղղափառ (Oriental Orthodox): Եկեղեցական այս ընտանիքի վարդապետության համաձայն՝ կա ոչ թե միակ ու մեկ բնություն, այլ մի մարմնացյալ, աստվածմարդկային՝ Բանն Աստծո բնությունը: Մեկ ու միակ բնություն ասել կնշանակի, որ մարդկային բնությունը ձուլվել է աստվածայինի մեջ, ինչպես ուսուցանում էր Եւտիքեսը:

ը. Հավատում ենք, որ Բանն Աստված մարմնացավ ու մարդացավ՝ Իր աստվածային անստեղծ բնությունն Իր բնութենական կամքով ու ներգործությամբ միացնելով մարդկային արարված բնությանը՝ նրա բնութենական կամքով եւ ներգործությամբ: Բնությունների միությունը բնութենական է, առանձնավորական, իրական ու կատարյալ: Բնություններն իրարից բաժանված են միայն ստովի: Գործում ու ներգործում է միայն մարմնացյալ Բանի անձնավորությունը՝ մի անձնական կամքով: Հայ Եկեղեցու ավանդության մեջ ԺԲ. դարում Ս. Ներսես Շնորհալին գրում է. «Չենք կարծում, որ աստվածային կամքը հակադրվում է մարդկայինին եւ հակառակը: Ոչ էլ կարծում ենք, որ մեկ բնության կամքը տարբեր է ըստ տարբեր առիթների, այսինքն՝ երբեմն կամքն աստվածային էր, երբ Նա կամենում էր ցույց տալ Իր աստվածային գործությունը, երբեմն էլ՝ մարդկային, երբ կամենում էր ցույց տալ մարդկային խոնարհությունը»:

թ. Մարմնացյալ Բանի մեջ աստվածության եւ մարդկության կատարյալ միությունն էական է մարդու փրկության համար: «Քանզի Աստված այնքան սիրեց աշխարհը, որ իր Միածին Որդուն տվեց, որպեսզի Նրան

հավատացող ամեն ոք ոչ թե կորսվի, այլ հավիտենական կյանք ունենա» (Հովհ. Գ. 16), եւ «Քրիստոսի մեջ Աստված աշխարհը հաշտեցրեց Իր հետ» (Բ. Կորնթ. Ե. 19): Աստծո Որդին ունայնացրեց ինքն Իրեն եւ դարձավ մարդ՝ բացարձակապես մեղքից զուրկ, որպեսզի մեր անկյալ մարդկային պատկերը վերափոխի իր սրբության: Այս է այն Ավետարանը, որը կոչված ենք ապրելու ու տարածելու:

ժ. Սույն վերախմբագրված համաձայնագիրը ներկայացնում ենք Արեւելյան Ուղղափառ եկեղեցիների եւ Անգլիկան Հաղորդության համապատասխան իշխանություններին՝ ի նկատառումն եւ ի գործադրություն:

Բարձրաշնորհ Ջեֆրի Ռոուել, Ատենապետ (Անգլիկան)
/ստորագրություն/

Բարձրաշնորհ Մետրոպոլիտ Բիշոյ, Ատենապետ (Արեւելյան Ուղղափառ)
/ստորագրություն/

Ստորագրված Կահիրեում
15 հոկտեմբերի, 2014 թ.

